

Sygn. akt V CSK 204/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 stycznia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Iwona Koper (przewodniczący)

SSN Maria Szulc (sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

Protokolant Piotr Malczewski

w sprawie ze skargi "D." Spółki z ograniczoną
odpowiedzialnością w C.

o wznowienie postępowania

zakończonych prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego

w G. z dnia 16 lipca 2008 r., sygn. akt X GC .../08

w sprawie z powództwa L." Spółki Akcyjnej

przeciwko "D." Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością
w C.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 10 stycznia 2017 r.,

skargi kasacyjnej "D." Spółki z ograniczoną

odpowiedzialnością w C.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 26 listopada 2015 r., sygn. akt V ACa/15,

1. oddala skargę kasacyjną;

**2. zasądza na rzecz powoda od pozwanego kwotę 7200,-
(siedem tysięcy dwieście) złotych tytułem zwrotu kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Na skutek skargi pozwanej o wznowienie postępowania, zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w [...] zmienił wyrok Sądu Okręgowego w G. w punkcie 1 w ten sposób, że uchylił wyrok zaoczny tego Sądu z dnia 16 lipca 2008 r., sygn. X GC .../08 w punkcie 1 co do kwoty 534 491,64 zł z ustawowymi odsetkami od wymienionych kwot i w tym zakresie powództwo oddalił, a w pozostałej części wyrok zaoczny utrzymał w mocy oraz oddalił apelację pozwanej w pozostałej części.

Sąd Apelacyjny podzielił pogląd Sądu Okręgowego, że postępowanie w sprawie z powództwa L." S.A. przeciwko „D.” spółce z o.o. o zapłatę kwoty 14 431 873,31 zł, zakończone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w G. z dnia 16 lipca 2008 r. sygn. X GC ../08 było dotknięte nieważnością. Uznał za niezasadne zarzuty naruszenia przepisów postępowania skierowane przeciwko rozpoznaniu skargi o wznowienie jako kontynuacji postępowania wznawianego, bez powtórzenia postępowania od momentu doręczenia pozwu, natomiast rozpoznał podniesiony w apelacji zarzut przedawnienia roszczeń objętych pozwem wskutek upływu dwuletniego terminu przedawnienia określonego w art. 554 i 751 k.c.

Ustalił, że pozwana i PPHU „P.” spółka z o.o. w [...] w okresie od marca 2002 r. do końca maja 2003 r. zawarły szereg wymienionych umów sprzedaży, świadczenia usług, przewozu, najmu oraz dzierżawy i pozwana nie zapłaciła na rzecz kontrahenta należności wynikających z tych umów. W dniu 26 marca 2003 r. spółka P. zawarła z powódką ugodę, w której postanowiono, że celem zabezpieczenia jej wykonania dokonany zostanie przelew wierzytelności przysługujących spółce P. wobec pozwanej w kwocie 14 432 287,20 zł. Ponadto P. wskazała, że jest odpowiedzialna wobec powoda za brak zapłaty na rzecz PKP Cargo S.A. należności przewozowych w kwocie 16 300 000 zł z odsetkami ustawowymi i w przypadku uzyskania przez PKP Cargo wykonalnych wyroków zasądzających od powoda lub od kogokolwiek z odbiorców przesyłek należności z tytułu przewoźnego zobowiązuje się każdorazowo do przekazania na rzecz powoda środków finansowych w wysokości wystarczającej na pokrycie tych należności, a także zobowiązuje się do przekazania środków finansowych na pokrycie przez

powoda i odbiorców kosztów zastępstwa procesowego. W tym samym dniu spółka P. zawarła z powódką dwie umowy przelewu wierzytelności przysługujących jej od pozwanej na łączną kwotę 14 432 287,20 zł. Powódka zawiadzała pozwaną do próby ugodowej w dniu 23 kwietnia 2004 r. oraz do kolejnych prób w dniach 8 lipca 2005 r. i 1 lipca 2006 r. i we wszystkich postępowaniach Sąd Rejonowy stwierdził, że do ugody nie doszło.

Sąd Apelacyjny wskazał, że stosownie do art. 554, 646 k.c. i art. 751 pkt 1 w zw. z 750 k.c. termin przedawnienia roszczeń z tytułu umowy sprzedaży w zakresie działalności przedsiębiorstwa sprzedawcy, umów usług i z umów o dzieło wynosi dwa lata, dla roszczeń z tytułu najmu i dzierżawy jako roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej trzy lata (art. 118 k.c.), zaś dla roszczeń z tytułu umowy przewozu jeden rok od dnia, w którym zapłata powinna nastąpić (art. 77 ust. 1 i 3 pkt 4 Prawa przewozowego). W jego ocenie żaden z terminów przedawnienia nie upłynął przed wniesieniem pierwszego wniosku o zawiadanie do próby ugodowej, a nadto w specyficznej sytuacji, związanej z umowami przelewu wierzytelności na zabezpieczenie i ich treścią oraz treścią ugody kierowanie kolejnych wniosków przez powódkę nie stanowiło nadużycia prawa w rozumieniu art. 5 k.c. Powódka nabyła bowiem przedmiotowe wierzytelności w sposób bezwarunkowy celem zabezpieczenia jej roszczeń wynikających z ugody ale z obowiązkiem zwrotnego ich przelewu w razie spełnienia przez PPHU „P.” warunków ugody. Celem przelewu na zabezpieczenie jest zaspokojenie się wierzyciela z przelanej wierzytelności, gdy powstanie dług cedenta, zaś brak takiego długu oznacza brak potrzeby zaspokojenia, a w konsekwencji odpadnięcie celu, dla którego dokonano przelewu i powstanie obowiązku do zwrotnego przelewu wierzytelności na cedenta. Zasadne było kierowanie kolejnych wniosków o zawiadanie do próby ugodowej, gdyż nie były jeszcze znane prawomocne orzeczenia sądów co do jej odpowiedzialności względem PKP Cargo i odbiorców przesyłek. W listopadzie 2005 oraz kwietniu i lipcu 2006 r. zapadło dziesięć wyroków Sądów Apelacyjnych oddalających apelacje powódki od wyroków sądów pierwszych instancji zasądających należności na rzecz PKP Cargo, a skargi kasacyjne nie zostały przyjęte do rozpoznania. W listopadzie 2006 r. powódka spłaciła wierzytelności w kwocie

7 000 000 zł na rzecz tego podmiotu, w wyniku kolejnych wyroków na rzecz odbiorców przesyłek w październiku 2007 r. uregulowała prawie 11 000 000 zł i w roku 2007, 2008 i 2009 spłacała dalsze należności. W sytuacji licznych sporów powódka zasadnie kierowała do 2006 r. wnioski o zawezwanie do próby ugodowej, bo w okresie wcześniejszym brak było pewności co do uzyskania wykonalnych wyroków sądowych zasądzających od niej świadczenie. Powódka korzystała ze swego prawa nie czyniąc tego sprzecznie ze społeczno - gospodarczym jego przeznaczeniem lub zasadami współżycia społecznego lecz dążąc do zabezpieczenia swoich interesów majątkowych przez wzmocnienie swej pozycji przez zawarcie ugody sądowej oraz do eliminacji odpowiedzialności kontraktowej związanej z ewentualnym naruszeniem celu umów na zabezpieczenie, czy obowiązku zwrotnego przeniesienia wierzytelności. W rezultacie powódka nie nadużyła swego prawa podmiotowego i brak podstaw do odmowy, w oparciu o art. 5 k.c., udzielenia ochrony temu prawu powódki. Nie nadużyła też swego prawa podmiotowego pozwana podnosząc zarzut przedawnienia, bo po rozpoczęciu w listopadzie 2006 r. spłaty wierzytelności powódka nie powinna mieć wątpliwości co do wykorzystania nabytych wierzytelności względem pozwanej.

Przyczynę zmiany wyroku Sądu Okręgowego i wyroku zaocznego w sprawie wznawianej stanowiło uznanie przez Sąd Apelacyjny, że bieg przedawnienia został przerwany kolejnymi trzema próbami o zawezwanie do próby ugodowej i rozpoczął bieg na nowo w dniu następnym po terminie posiedzenia ostatniej z nich tj. 17 sierpnia 2006 r., a zakończył się z dniem 17 sierpnia 2007 r. tylko dla roszczeń z umów przewozu w kwocie 534 491,64 zł o rocznym terminie przedawnienia, przed wniesieniem pozwu w sprawie wznawianej, zaś dla pozostałych roszczeń już po wniesieniu pozwu.

Pozwana zaskarżyła powyższy wyrok w części utrzymującej wyrok zaoczny Sądu Okręgowego w G. w mocy oraz w części oddalającej apelację i zarzuciła naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwą wykładnię i zastosowanie art. 123 § 1 pkt 1 k.c. Wniosła o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, ewentualnie o jego uchylenie i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie powództwa w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 123 § 1 pkt 1 k.c. czynność dokonana przez wierzyciela przerywa bieg przedawnienia, lecz wyłącznie wtedy, gdy jest przez niego podjęta bezpośrednio w celu dochodzenia, ustalenia lub zabezpieczenia roszczenia przed właściwym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju, w tym też sądem polubownym (art. 123 § 1 pkt 1 k.p.c.).

Za utrwalony i dominujący trzeba uznać pogląd zarówno judykatury jak i doktryny, że zawezwanie do próby ugodowej przerywa bieg terminu przedawnienia (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2007 r., III CZP 42/06, OSNC 2007 r., nr 4, poz. 54, Biul. SN 2006 r., nr 6, poz. 6, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 1964 r., II CR 675/63, OSNC 1965 r., nr 2, poz. 34, z dnia 11 kwietnia 2007 r., II CSK 612/07, nie publ., z dnia 14 listopada 2012 r., V CSK 515/11, Biul. SN 2013 r., nr 12). Skarżąca tego poglądu nie kwestionuje, a więc nie zachodzi potrzeba odniesienia się do tych argumentów przedstawicieli doktryny, które są przytaczane na uzasadnienie stanowiska przeciwnego.

Spór dotyczy natomiast kwestii, czy drugi i kolejne wnioski o zawezwanie do próby ugodowej stanowią czynność, która zmierza bezpośrednio do dochodzenia roszczenia, a więc czy wywołują skutek przerwy biegu przedawnienia.

W orzecznictwie sądowym odnotować można rozbieżne stanowiska. Pierwszy pogląd akcentując brak zakazu wielokrotnego korzystania z instytucji zawezwania do próby ugodowej i brak konieczności zaspokojenia uprawnionego przez zawarcie ugody, kwalifikuje każde zawezwanie do próby ugodowej jako podjęcie czynności zmierzającej do w celu dochodzenia roszczenia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2007 r., II CSK 612/07, nie publ., wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 14 czerwca 2013 r., I ACa 74/13, nie publ.). Pogląd przeciwny kładzie nacisk na niedopuszczalność niweczenia sensu instytucji przedawnienia roszczenia przez wielokrotną jednostronną czynność wierzyciela w postaci wniosków o zawezwanie do próby ugodowej i destabilizację stosunków prawnych wskutek wydłużenia terminu przedawnienia (wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 6 czerwca 2014 r., I ACa 12/14, nie publ.). Stanowisko pośrednie akceptuje co do zasady kolejne

zawezwanie do próby ugodowej jako czynność, która przerywa bieg przedawnienia z tym jednak zastrzeżeniem, że musi spełniać przesłankę przedsięwzięcia jej bezpośrednio w celu określonym w art. 123 § 1 pkt 1 k.p.c. i nie może stanowić nadużycia prawa podmiotowego w rozumieniu art. 5 k.c. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2016 r., III CSK 50/15, nie publ., wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 27 lutego 2015 r., I ACa 649/14, nie publ., wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16 stycznia 2014 r., I ACa 1194/13, nie publ.).

Sąd Najwyższy w składzie orzekającym w niniejszej sprawie przychyła się do ostatniego z przytoczonych stanowisk. Nie może być sporu co do tego, że nie jest czynnością zmierzającą bezpośrednio do dochodzenia roszczenia zawezwanie do próby ugodowej, którego celem jest jedynie wydłużenie okresu zaskarżalności wierzytelności przez doprowadzenie do kolejnej przerwy biegu przedawnienia. Taki cel pozostaje zarówno w sprzeczności z założeniami instytucji przedawnienia roszczenia, którymi jest przede wszystkim czasowe ograniczenie uprawnienia służącego wierzycielowi i przyznanie prawa do uchylenia się od zaspokojenia roszczenia zobowiązanemu, jak i w sprzeczności z podstawowym założeniem postępowania pojednawczego, którym jest doprowadzenie do zawarcia ugody, a nie do przerwy biegu przedawnienia. W każdym jednak przypadku, niezależnie od tego, czy jest to pierwsze zawezwanie czy kolejne, sąd jest zobowiązany do badania czy zachodzą przesłanki określone w art. 123 § 1 pkt 1 k.c., a więc również badania czy jest to czynność, która potencjalnie może doprowadzić do realizacji roszczenia oraz badania jaki jest jej rzeczywisty cel. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28 stycznia 2016 r., III CSK 50/15 nie ma podstaw do formułowania generalizujących ocen, że celem każdego kolejnego zawezwania do próby ugodowej jest jedynie przerwanie przedawnienia i uzyskanie przez wierzyciela wydłużonego terminu zaskarżalności wierzytelności. Co do zasady każde zawezwanie do próby ugodowej może prowadzić do zawarcia ugody, a więc rezultatu tożsamego, z punktu widzenia zapewnienia sankcji wykonawczej, z zasądzeniem roszczenia, podobnie jak pozytywny wynik mediacji, która przerywa bieg przedawnienia z mocy art. 123 § 1 pkt 3 k.c. Nie można więc wykluczyć, że w okolicznościach faktycznych konkretnej sprawy cel kolejnego zawezwania do

próby ugodowej będzie zmierzał do dochodzenia roszczenia przez zawarcie ugody. W każdym przypadku należy jednak badać motyw, którymi kierował się wierzyciel w oparciu o przedstawione przez niego okoliczności faktyczne, które zaszły po pierwszej, nieskutecznej próbie ugodowej i dokonać oceny, czy usprawiedliwiały jego przekonanie o obiektywnej, realnej możliwości zmiany stanowiska dłużnika i potencjalnej możliwości zawarcia ugody. Prowadzić to może wprawdzie do braku pewności dłużnika co do jego sytuacji prawnej, ale celem art. 123 § 1 pkt 1 k.c. jest ochrona wierzyciela, który podejmuje działania w celu obrony przed nieuczciwym dłużnikiem nie spełniającym świadczenia i ten cel powinien mieć decydujące znaczenie w sytuacji zaistnienia przesłanek przerwy biegu przedawnienia. Dłużnikowi przysługiwać może w razie nadużycia prawa przez wierzyciela ochrona przewidziana w art. 5 k.c.

W niniejszej sprawie nie można zarzucić wadliwości ocenie spełnienia przez powoda przesłanek przerwy biegu przedawnienia dokonanej przez Sąd Apelacyjny na podstawie konkretnych okoliczności wskazanych przez powoda. Wbrew twierdzeniu skarżącej celem powoda nie było jedynie uzyskanie przerwy biegu przedawnienia w celu oczekiwania na dowody pozwalające na wytoczenie powództwa lecz z uwagi na specyficzne ukształtowanie sytuacji prawnej powoda uzyskanie w drodze ugody świadczenia, którego pozwana nie kwestionowała i które powinna spełnić.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1, art. 108 § 1 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. oraz § 2 pkt 7, § 10 ust. 4 pkt 2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. 2015, poz. 1804).

jw

kc